

Van enquêtemissies, klassieke auteurs en mogelijke bomaanslagen

Fijnaut, C.J.C.F.

Published in:
Delikt en Delinkwent

Publication date:
1996

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Fijnaut, C. J. C. F. (1996). Van enquêtemissies, klassieke auteurs en mogelijke bomaanslagen. *Delikt en Delinkwent*, 26(5), 409-412.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright, please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

C. Fijnaut*

Van enquêtecommissies, klassieke auteurs en mogelijke bomaanslagen

Dit is mijn laatste editorial in *Delikt en Delinkwent*. Na twintig jaar onafgebroken deel te hebben uitgemaakt van de redactie, leek het mij tijd om plaats te maken voor iemand anders, voor iemand met andere interesses en ideeën dan ik.

Bij wijze van afscheidsgroet had ik dit editorial helemaal willen wijden aan de actualiteit van de Klassieken. Dit voornemen was ingegeven door de ervaringen die ik in de voorbije jaren, in België en Nederland, heb opgedaan met parlementaire en andere onderzoekscommissies. Een van de eigenaardigheden met het werken voor dergelijke commissies is namelijk dat welhaast tegen de verdrinking van de actie in, de behoefte aan reflectie al maar groter wordt. Het heeft in elk geval bij mij geleid tot het herlezen van een aantal klassieke werken waarin de inrichting van de staat, de verhouding tussen staat en burger, de betrekking tussen macht en recht, en andere belangrijke algemene kwesties centraal staan. En ik ben niet bedrogen uitgekomen: telkens weer heb ik ervaren hoe verrassend actueel zij vaak nog zijn. Wat te denken - in het licht van de IRT-affaire - van Plato waar hij in *De staat* stelt dat 'het natuurlijk van het grootste belang (is) dat de beschermers van de gemeenschap eerlijk zijn en waarheidslievend'. En - met het oog op de vele perikelen rond het onderzoek naar de 'bende van Nijvel' - wat van Montesquieu waar hij in *De l'esprit des lois* schrijft dat de wetgevende, de uitvoerende en de rechterlijke macht 'devraient former un repos ou une inaction. Mais comme, par le mouvement nécessaire des choses, elles sont contraintes d'aller, elles seront forcées d'aller de concert'.

Maar terwijl ik dit aan het schrijven was, werd bericht dat door de Amsterdamse politie twee personen zijn aangehouden die de nodige voorbereidselen hadden getroffen voor het 'opblazen' van twee officieren van justitie en kon ik mijn gedachten niet meer bij de Klassieken houden. Want dit bericht raakt vol de harde kern van het probleem

* Hoogleraar criminologie en strafrecht aan de KU Leuven en de Erasmus Universiteit Rotterdam.

van de georganiseerde criminaliteit in Nederland, waarin ik mij, samen met enkele collega's, zo intens heb verdiept voor de commissie Van Traa. Groepen die deze soort criminaliteit plegen, onderscheiden zich immers van andere (groepen) misdadigers bij uitstek door het feit dat zij bereid zijn om door middel van corruptie, intimidatie, geweld en andere contra-strategieën overheidsop treden in hun richting te bestrijden. En het plegen van aanslagen op officieren van justitie, rechters en politiemensen is vanzelfsprekend de meest draconische vorm van verzet dat zij tegen deze representanten van een democratische rechtsstaat kunnen bieden. In onze deelstudie over de georganiseerde criminaliteit in Amsterdam zijn heel wat vormen van gewelddadige intimidatie beschreven. Hierin wordt ook de dreiging met aanslagen op politiemensen genoemd. Maar in het geval waaraan hierbij stilzwijgend wordt gerefereerd, werd niet vastgesteld dat er ook metterdaad voorbereidingen werden getroffen om die bedreiging eventueel in daden te kunnen omzetten. Zij moest - gezien de omstandigheden - echter wel zo ernstig worden genomen dat ingrijpende veiligheidsmaatregelen werden getroffen. Ook al is in het onderhavige geval de relatie met een bepaalde criminele groep nog niet officieel gelegd, duidelijk is - gezien de vaststellingen die deze keer wèl zijn gedaan - dat de grens van het criminele optreden tegen de Nederlandse overheid weer een heel stuk in offensieve richting is opgeschoven. Wat begon met (soms al zeer bedreigende vormen van) contra-observatie, vervolgens overging in illegaal afluisteren en inbreken, neemt nu in Amsterdam ècht levensbedreigende vormen aan.

Natuurlijk roept deze ontwikkeling de vraag op naar haar oorzaken en achtergronden. En ook de al even legitieme vraag of en hoe zij eventueel kan worden gekeerd. Maar dit zijn geen vragen die in het bestek van een editorial kunnen worden beantwoord. Wel kan dit voorval hier dienen om nog eens op twee punten te wijzen, die ook bij de opzet en uitvoering van het criminologische onderzoek voor de Enquêtecommissie Opsporingsmethoden een belangrijke rol hebben gespeeld.

Het eerste punt is dat het met het oog op de bepaling van de methoden/bevoegdheden waarover een democratische rechtsstaat moet kunnen beschikken om een samenleving tegen georganiseerde criminaliteit te beschermen, belangrijker is om zo veelzijdig mogelijk ten volle de aard van deze criminaliteit in kaart te brengen dan om op de een of andere - welhaast per definitie eenzijdige en gebrekkige - manier haar omvang te willen kwantificeren. Want zulk een staat is het welhaast aan zichzelf verplicht om zich op een gegeven moment langs parlementaire weg van al die middelen te voorzien, die nodig

zijn om de ergste vormen van georganiseerde criminaliteit waarmee zij wordt geconfronteerd, effectief te kunnen aanpakken, ongeacht de schaal waarop die zich voordoen. En dit om de simpele reden dat georganiseerde criminaliteit - juist door de hantering van tegengeweld als centraal actiemiddel - in wezen de pure negatie van democratie en rechtsstaat vormt, zowel in de eigen gelederen als in de samenleving om haar heen. Het is dan ook van veel groter belang dat de komende tijd zo diepgaand mogelijk wordt uitgezocht wat er allemaal aan de hand is met de verdachten die enkele weken geleden zijn aangehouden in verband met de mogelijke voorbereiding van een aanslag op officieren van justitie, dan dat er middels bijv. een uitgebreid survey-onderzoek in het land wordt nagevraagd hoeveel keren een dergelijk voorval zich sinds 1990 in andere regio's heeft voorgedaan. Dit laatste lijkt een idiote suggestie te zijn, maar zij ligt wel in de lijn van ambtelijke kritiek die onlangs op ons criminologische onderzoek is geventileerd.

Het tweede punt is dat het desbetreffende bericht nog maar weer eens onderstreept hoe belangrijk het is dat georganiseerde criminaliteit zo scherp mogelijk wordt onderscheiden van andere vormen van ernstige criminaliteit, of het nu organisatiecriminaliteit of beroepscriminaliteit is. Want het is toch te gek voor woorden om bedrijven die allerlei sociale en fiscale wetgeving overtreden, maar overigens via de consequente toepassing van de nodige controlemaatregelen weer in het bestuurlijke gareel kunnen worden gebracht, op één lijn te stellen met criminele groepen die dodelijk geweld dreigen te gebruiken tegen overheidsdienaren die met recht en reden nasporingen doen omtrent hun illegale activiteiten. Toch zijn er mensen - waaronder ook weer departementale ambtenaren - die dit zonder blikken of blozen doen en bijv. het Van der Valk-concern (soms ook openlijk) gelijkstellen aan een cosa nostra-familie. Een dergelijke gelijkstelling getuigt niet alleen van weinig kritisch inzicht in (het wetenschappelijk onderzoek naar) problemen van georganiseerde criminaliteit en van een botte morele beoordeling van het reguliere economische leven en het illegale ondernemerschap, maar moet ook om democratisch-rechtsstatelijke redenen volstrekt van de hand worden gewezen. Door namelijk allerhande vormen van criminaliteit die op zo'n wezenlijk punt als het gebruik van geweld tegen de overheid hemelsbreed van elkaar verschillen, zomaar tot de georganiseerde criminaliteit te rekenen, wordt immers op een kunstmatige manier een gigantisch probleem van georganiseerde criminaliteit gecreëerd en aldus de democratische rechtsstaat onnodig onder druk gezet om op grote schaal verregaande tegenmaatregelen te treffen. De valse profe-

ten die niet over de gave des ondersheids blijken te beschikken, moeten dus niet worden geloofd. Het gaat erom dat de essentie van georganiseerde criminaliteit nauwlettend in het oog wordt gehouden en dat daar waar die zich het scherpst openbaart, zo gericht mogelijk wordt ingegrepen.

Het leek mij belangrijker om - nu het debat over de consequenties van 'Van Traa' in volle hevigheid is losgebarsten - via dit editorial bovenstaande boodschappen uit te zenden dan langs deze weg verder te mijmeren over Plato, Montesquieu en anderen. Door het bericht over de verijdeling van een bomaanslag op officieren van justitie is dit debat immers echt op scherp gezet. Op zulk moment moet 'de actie' noodzakelijkerwijze weer even voorrang krijgen op 'de reflectie'.